

Cënt'agn de fotografia. Na storia de familia.

(de Stefano Zardini)

La vita de mia familia y la fotografia é tan intreziades ch'al é ri por me da despartí la storia dl'azienda „Foto Zardini“ da mia storia ma personala; al é n lian tan sterch che depënn, aper le sëns artistich di mëmbri dla familia, dai „caji dla vita“ coch'an dij, coche la posizium de nosta ciasa y dl stüde.

Ti agn danter le 19ejim y le 20ejim secul tolô la familia Zardini ite la terza alzada dla ciasa lunga Verocai iadô la dljia. Por chi che frequentëia Cortina da almanco cincant'agn incá é chësc n sinonim dla ciasa „sön plaza“, che foss la plaza Venezia, scenar di evënc soziai plü importanc. Co pón pa n'odëi nia chësc fat coche l'ocajium por fá da testimoni di evënc ampezans?

Da chël sorá ch'an odô jö sön plaza á mi nene Raffaele y süa familia da inlaota podü odëi les festes dl paisc, dotes les beles zerimonies y chëres da incrësce, i matrimoni y les sopoltöres, les prozesciuns y les festes da carlascé, les festes dl pröm nanü dl '900, l'entrada te paisc dla pröma patulia taliana dales cater domisdé di 28 de ma dl 1915. Döta la vita de Cortina passâ sot les finestres dla ciasa Verocai-Zardini.

Mo la dërta rajun dl scomenciamënt vá indô ala fin dl 1800. Mi nene ê n ebanist (tistler d'ert), diplomé tl istitut profescional d'ert de Cortina. Canch'al ê gnü zoruch da Viena, olach'al ê sté a studié musiga, êl gnü maester d'intarsia tla scora olach'al ê sté scolar. N de ti â n turist austriach damané da tó demez na sfëssa tl lëgn de na scatora che n'ê nia ater co n aparat da fá jö, deache la löm rovinâ les lastres. Te chël intervënt de ebanistaria rafinada parôl ch'al foss scrit l'ert dl dagní y le destin de bëgn trëi generaziuns.

Pornanch'al â rové da cuncé l'atrezadöra, s'â mi nene Raffaele defat spazé da aposté a viena bel les medemes linses ch'al â mefodër odü y s'â fat so pröm aparat da fá jö.

Sü pröms retrac vá zoruch al 1890, coche les tröpes fotografies tl archiv documentèia, mo le pröm dër labore fotografich è gnü arjigné ite tl 1902, l'ann ch'al mèt man cun sües prömes fotografies sön inciaria y les prömes sodesfaziuns. Na data storica por la ciasa Zardini: dailó è chëra che è cina püc agn denan ma stada na pasciun diventada süa rajun nöia de vita, o dit damí, nosta rajun nöia de vita.

Tl tēmp de n valgügn agn è le laur de labore chersciü tan che le nene Raffaele â messü ofizialisé l'ativité nöia che è nasciüda danter i cater mürs de ciasa; chësc è sozedü tl 1909, cun la lizēza intestada a süa fomena Antonia.

L'aziēnda „Fotografia A. Zardini“, ince sc'ara mantignê inant le carater „de ciasa“ che l'â caraterisada ti set agn denant d'ativité, è l'atelier su tla zona che fajô fotografies te n stüde. Chësc sambēgn aper l'ativité de svilup y de stampa por cunt de terzi y la produziun de chertes stampades a man.

Tl paisc de Cortina da inlaota è mia lâ Antonia porchël diventada la pröma ëra che â n'aziēnda. Ara ti dedicâ anima y corp, cun spirit imprenditorial y intuiziun, imparan

debota dötes les fases dl'ert fotografica, dan da podëi mené inant l'ativité ince tran l'assēza lungia dl om, che è gnü saré ia a Katzenau dal mëis de ma dl 1915 cina de novēber dl 1917. Ara s'â concuité la crēta di ofiziers stazioná a Cortina y â porchël ciáfé l'inciaria y l'autorisaziun da fotografé aciampamēnc y baraches te chël raiun. Ara s'â improvisé coche na dërta fotoreporter de vera, coche sües imajes de chël tēmp testimoniēia, che ne vēgn nia mostrades chiló, mo che é stades gonot oget de mostres fotografiches y publicaziuns sön l'argomēt.

Ti recorc de düc nos nus, è le nene Raffaele dër scióde, la cravata dagnora bel a post, n aspet rigorus y moderé; la lâ Antonia, deperpo, ince sc'ara ne s'â mai vistí n ater guant co la troht ampezana, â i ne sá nia ci de daldöt modern, sciöch' sce sü edli foss tres proietá n pü' plü inant, tl dagní.

Da süa pert â i cater fis de Raffaele y Antonia – Rinaldo, Roberto (mi pere), Ofelia y Olga – arpé les carateristiches di geniturs, desmostran demeztrú na gran flessibilité y intraprendēza. Ater co mëda Ofelia, che ti é jüda do al om tla gestiun dl Palace Hotel Cristallo, s'á i atri trëi fis dediché ala fotografia. Mëda Olga laurâ cun gran abilité tl labore de svilup y stampa, n post olach'ara jô ince ion canch'ara è bele vedla; berba Rinaldo se dē jö cun ci ch'an ti dijô inlaota „naturalism“, che foss les sciēzes naturales (biologia, geologia, paleontologia): sües inrescides y publicaziuns ti á procuré na laurea honoris causa de sciēzes naturales y sües coleziuns de fossii vēgn tignides sö te n museum de Cortina d'Ampēz dediché a d'ël. Mi pere Roberto, inultima, se dedicâ, aper sües ativités sportives da maester de schi y sogadú dla squadra nazionala de hockey y slalom, ai retrac dles families ampezanes y ales fotografies de evēnc dla sozieté. Les festes y les gares di „šiore“, (i turisc, en confrunt ai „consortes“ ampezans) che gnô tres deplü.

Coche s'ua uma orô trami ester testimoni di evênc importanc de nosc paisc y é diventá fotoreporter tratan la secunda vera dl monn: berba Rinaldo söl frunt d'l'Albania y mi pere Roberto sön chël dla Ruscia. Sües fotografies, che testimoniâ i patimênc dla retrata, ê gnüdes conscidrades material rresservé y dades jö diretamënter al Istituto Luce, da chël ch'ai â ciafé l'inciaria.

La Ciasa Zardini ê n moscedoz danter labore fotografich y abitaziun. Defat colaurâ set mêmberi dla familia sön ot tl'ativité. Por jí dal labore de stampa a chël de svilup messân passé fora por ciasadafüch y stüa, porchël s'incuntâi gonot te porte, zacai cun n cop dala jopa, zacai cun na scatora foscia che ne lasciâ nia ite lôm tla man. Nos mituns de ciasa saltân danter films tacá sö a d'assuié, y tan ch'i se les ciafân sce chêstes, ciamó moles, se tacâ adöm öna cun l'atra, o sc'i fajôn tremoré i vedli func de lëgn da salté iteifora, fajon vibré l'aparât da ingrandí por la stampa. Guai spo sc'i disturbân mëda Maria, dagnora stlûta daite te na ciamena, che savô da trasformé cun sü piní les fotografies a blanch y fosch te fotografies a corusc. Defora y daite rodâ döt incër la fotografia.

Deperpo che l'atelier é romagnü dailó cina ti agn Sessanta, ê la botëga gnüda trasferida de püc metri, tl ciantun danter Piazza Venezia y Corso Italia. La pröma tofla de „Foto A. Zardini“ ê gnüda lasciada fá a Viena y ilominâ de bröm la plaza. Chëra n'é nia plü sëgn, y gnanca chëra che â tut so post.

I sun romagnü l'arpadú su de n'ativité che á doré feter cënt agn, y scemia ch'al m'á fat me, sciöch'an pó capí, da tó demez na tofla che rapresentâ dōta mia familia, ái plü ion mantigní ma l'anima de mia ativité da fotograf. Zacai che é chersciüs sö danter films y retrac, zacai che da möt fajô morí d'invidia sü

compagns cun le papier da stampa lascé te sorëdl por ch'an conecess fora la figöra di ogec ch'an lasciâ jö lassura, pó ince arbandoné na tofla, mo nia la pasciun che ti é gnüda dada inant da de plü generaziuns.

S. Zardini

I auturs dl archif fotografich:

Raffaele Zardini – fotograf, tistler d'ert
(1868-1950)

Antonia Verocai Zardini – fotografa
(1878-1851)

Rinaldo Zardini – fotograf, paleontologh
(1902-1988)

Roberto Zardini – fotograf
(1905-1986)

Stefano Zardini – fotograf
(1945-2019)